Eduskunnan sivistysvaliokunnalle

Asia: Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi Suomen Akatemiasta annetun lain muuttamisesta (HE 209/2024 vp)

Metropolia kiittää mahdollisuudesta asiantuntijalausuntoon ja lausuu kustakin esitetyistä muutosehdotuksesta seuraavasti.

Esityksessä ehdotetaan Suomen Akatemiasta annettuun lakiin neljää muutosta:

1) Ehdotetaan selkeytettäväksi Akatemian hallinnon rakenteita muuttamalla nykyinen tutkimusinfrastruktuurikomitea tutkimusinfrastruktuuritoimikunnaksi, jonka tehtävät ja nimittämiskäytännöt vastaisivat Akatemian muiden toimikuntien tehtäviä ja nimittämiskäytäntöjä.

On myönteistä, että Suomen Akatemian rakenteita, tehtäviä ja nimittämiskäytäntöjä yhtenäistetään.

2) Akatemian hallituksen strategisen työskentelyn vahvistamiseksi toimikuntien, tutkimusinfrastruktuurikomitean ja strategisen tutkimuksen neuvoston puheenjohtajien läsnäolo- ja puheoikeus hallituksessa poistettaisiin.

Toimikunnat nimetään tiedeyhteisön keskuudestaan tekemien ehdotusten perusteella, ja niissä tulee olla monipuolinen ja korkeatasoinen tieteellinen asiantuntemus (213/2018, 5§). On ensiarvoisen tärkeää, että tämä tieteellinen asiantuntemus on Suomen Akatemian hallituksen käytössä sen toteuttaessa sille laissa määrättyjä tehtäviä. Mikäli toimikuntien, tutkimusinfrastruktuurikomitean (tulevan tutkimusinfrastruktuuritoimikunnan) ja strategisen tutkimuksen neuvoston puheenjohtajien läsnäolo- ja puheoikeus hallituksessa poistetaan, tulee hallituksen esityksessä (s. 5) mainitun tutkimuspoliittisen yhteistyöryhmän aseman olla vahva ja vaikuttava.

3) Vuonna 2010 voimaan tulleen yliopistouudistuksen siirtymävaiheeseen kytkeytyneet Suomen Akatemian tutkimusvirkajärjestelmän jatkuvuutta turvanneet säännökset akatemiaprofessorien ja akatemiatutkijoiden palkkauksesta kumottaisiin.

Ehdotettu muutos on kannatettava. Akatemian tutkijantehtävien rahoitus on vakiintunut osaksi Suomen Akatemian rahoitusinstrumentteja. Rahoituksen vastaanottaessaan tutkimuksen suorituspaikka sitoutuu noudattamaan rahoitusehtoja, jotka koskevat mm. tutkijan työajan käyttöä muihin kuin tutkimustehtäviin, palkkausta ja muita tutkijan toimintaedellytyksiä.

4) Lisäksi lakiin ehdotetaan lisättäväksi säännös, jonka mukaan ”Edellä 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettujen tehtävien hoitaminen ei saa olla ristiriidassa Suomen kansallisen turvallisuuden, Suomen kansainvälisten velvoitteiden tai Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikan kanssa.”

Suomen Akatemian sitominen lainsäädännön tasolla noudattamaan kulloistakin ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa näyttää edelleen varsin laveasti määritellyltä kirjaukselta. Opetus- ja kulttuuriministeriö onkin omassa lausunnossaan (VN/19196/2024-OKM-48, 6.2.2025) ottanut kantaa, että edellä mainittu kohta tulisi muuttaa muotoon: ”Edellä 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettujen tehtävien hoitaminen ei saa olla ristiriidassa Suomen kansallisen turvallisuuden tai Suomen kansainvälisten velvoitteiden kanssa.”

19.2.2025

Kun huomioidaan, että lain soveltamisessa noudatetaan aina lainsäätäjän tahtotilaa, molemmissa edellä esitetyissä 2§ muotoiluissa päätösvalta tutkimuksen sisältöön ja aiheisiin jää edelleen tutkimusyhteisölle (Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi Suomen Akatemiasta annetun lain muuttamisesta 209/2024 vp, säännöskohtaiset perustelut, s. 18-20). Suomen Akatemia velvoitetaan huomioimaan, että tutkimuksen turvallisuudesta on asianmukaisesti huolehdittu Akatemian prosesseissa ja rahoituksen ehdoissa. Tämä on huomattava parannus edelliseen lakimuutosehdotukseen nähden ja huomioi tieteen vapauden ja tieteen itsesääntelyperiaatteet.

5) Lakiin ehdotetaan lisäksi eräitä muita teknisluonteisia täsmennyksiä.

Näihin ei ole kommentoitavaa.

Riitta Konkola
Toimitusjohtaja-rehtori
Metropolia Ammattikorkeakoulu Oy